

فصلنامه جامع دفاع مقدس

سال اول، شماره ۱، پاییز ۱۳۹۵؛ ص ۱۶۱-۱۷۷

ضرورت تبیین ارزش‌ها و فرهنگ ایثار و شهادت در دفاع

مقدس برای نسل آینده

غلامرضا علاماتی

استادیار دانشگاه جامع امام حسین (ع)

(دریافت: ۹۵/۰۸/۰۱، پذیرش: ۹۵/۰۸/۲۰)

چکیده

با وقوع انقلاب اسلامی در ایران مشی مبارزه با ظلم و ستم به زعامت رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) بعد جهانی و گسترده‌ای را آغاز شد. در مقابل نیز جبهه استکبار موج مخالفت‌ها در ابعاد مختلف را دنبال نمود ولی هیچ یک از این مخالفت‌ها در سطح داخلی و خارجی نتوانست در مقابل اراده و خواست رهبر و مردم ایران در برقراری حکومت اسلامی دوام بیاورد. از این رو پس از ۲۰ ماه از شروع انقلاب اسلامی استقرار نظام جمهوری اسلامی، ارتش بعثی صدام با هماهنگی استکبار جهانی جنگ ناجوانمردانه‌ای را به مدت ۸ سال به ملت ایران تحمیل نمود و خسارات مادی و معنوی زیادی را وارد کرد. آنچه پس از وقوع این پدیده و گذشت سه دهه از آن برجای مانده و باعث افتخار ملت ایران شده است. پایداری و مقاومت ملت در برابر تجاوز دشمن است که به فرموده مقام معظم رهبری (مدظله العالی) اوج افتخارات ملت ایران است.

در این مقاله نگارنده در پی پاسخ به این سؤال است که چه ضرورتی ایجاب می‌کند ارزش‌ها و فرهنگ ایثار و شهادت در درون دفاع مقدس را برای نسل آینده تبیین شود. نوع تحقیق کاربردی - توسعه‌ای و از حیث روش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش توصیفی - تحلیلی پیروی نموده و از نظر منطبق اجرا، پژوهش قیاسی است. روش گردآوری اطلاعات به شیوه کتابخانه‌ای و با استفاده اسنادی و مدارک و فیش برداری انجام گرفته است.

کلید واژه‌ها: فرهنگ، ایثار، شهادت، دفاع مقدس، نسل آینده.

مقدمه

تهاجم سراسری علیه ایران در ۳۱ شهریور ماه ۱۳۵۹ شمسی به صورت همه جانبه با بمباران هوایی فرودگاه‌های کشور و حمله زمینی از محورهای مواصلاتی شمال غرب، غرب و جنوب غرب کشور و در دریا آغاز شد و سرزمین ایران عرصه تاخت و تاز قرار گرفت. علی‌رغم اینکه در آن زمان آمادگی دفاعی ایران مناسب نبود ولی فرزندان رشید ملت ایران پرچم مقاومت را بر افراشتند و با شکوه‌ترین حماسه دفاعی ملت ایران در طول تاریخ رقم خورد و نام دفاع مقدس را گرفت و روز به روز بالنده‌تر شد و چونان کوهی استوار در برابر تهاجم دشمن ایستادگی کردند. اینکه چرا دشمن علی‌رغم محاسباتی که در ظاهر انجام داده بود و خود را پیروز می‌دانست ولی موفق نشد بی توجهی دشمن به حضور مردم و عوامل معنوی در جنگ بود که امام خمینی (ره) می‌فرماید «آن‌ها حساب همه چیز را می‌کردند اما یک حساب و آن حساب، معنویت بود. آن‌ها توجه به این نداشتند که ملت همه با هم علاقه به خدا دارند و علاقه به اسلام.» (صحیفه نور، ج ۱۳، ۱۳۶۴: ۲۷۷)

امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در این باره فرمودند «محاسباتشان از عنصر توکل و ایمان به خدا خالی بود و آن را در زندگی ما به حساب نیاورده بودند» (حدیث ولایت، ج ۵، ۱۳۹۴: ۱۲۴)

بیان مسئله

جنگ در سال ۱۳۶۷ پایان یافت و آنچه که بر جای مانده است واقعیات تلخ و شیرین می‌باشد که نسل حال و آینده باید از تابلوی ارزش‌های والایی که ۸ سال دفاع مقدس استفاده می‌کردند، بهره‌برداری نماید. آن تابلوی مقدسی که در دفاع مقدس در جلوی روی ملت ایران بود روحیه ایثار و شهادت طلبی بود که در سیره امام خمینی (ره) در قبول و عمل تجلی یافت و رزمندگان از آن تبعیت و پیروی نمودند و نتیجه آن «نصر من الله و فتح قریب» بود.

گذشت زمان جامعه را به غفلت کشانیده است و گرامی داشتن رشادت‌ها، شهادت‌ها و ایثارها هم چون نسیم معطری می‌تواند جان دوباره به ملت بدهد و پرتو هدایتی از کهکشان روشن آن حماسه سازان را، فراروی رهروان و آیندگان قرار دهد. اما چقدر فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه توانسته است رنگ و بوی زندگی ما شود. سؤال و مشکل اساسی این است که چرا در جامعه علی‌رغم این همه ایثارگر و شهید که همه هستی خود را در طبق ایثار، گذشت و فداکاری گذاشتند امروز جامعه راه دیگری را می‌پیماید. آیا ما در انتقال این فرهنگ کوتاهی کرده‌ایم و سؤالات دیگر، مشکلاتی است که پیش روی ما در این مقاله است که سعی شده زحمات بی دریغ شهدا و میراث داران افتخار ۸ ساله دفاع مقدس از طریق روش‌های مناسب تبیین و به نسل آینده انتقال یابد.

اهمیت و ضرورت

شیهد مطهری می‌فرماید «اگر شور یک عارف عاشق پروردگار را با منطق یک نفر مصلح ترکیب

کنید از آن‌ها منطق شهید درمی‌آید، خون شهید برای همیشه در رگ‌های اجتماع می‌جوشد.» شهادت زندگانی جاودانه یافتن است اوج و عروج تعالی است. شهادت تکامل ایمان و نهایت خلوص قلب‌هاست. حضرت امام خمینی (ره) می‌فرماید «پرداختن به موضوع شهادت مسئله‌ای نیست که بشود با پیروزی یا شکست در صحنه‌های نبرد مقایسه شود.» مقام شهادت اوج بندگی و سیر و سلوک در عالم معنویت است شناخت شهید و فرهنگ او و گسترش عوامل فرهنگی که شهدا خالق آن بودند، می‌تواند جامعه را به صلاح و رستگاری برساند. بنابراین نباید اجازه بدهیم اعتقادات جامعه مورد حمله قرار گیرد و ایثار و شهادت از یاد برود. حفظ ارزش‌ها، شناخت و توسعه بخشی از ویژگی‌های ارزشی فرهنگی و معنوی دفاع مقدس بیمه کننده مسیر انقلاب اسلامی و عدم توجه به آن خسارات معنوی و غیر قابل جبرانی را برای جامعه دربر خواهد داشت.

چارچوب نظری تحقیق

ما در این پژوهش برای رسیدن به هدف خود و پاسخگویی به مسئله مورد نظر که همان "ضرورت تبیین ارزش‌ها و فرهنگ ایثار و شهادت در دفاع مقدس برای نسل آینده" است، سعی خواهیم نمود به ارائه تبیین مفهومی از این واژگان، تحلیل جایگاه این فرهنگ در دین و رابطه آن با ارزش‌های متعالی، شاخص‌ها و فضیلت‌های آن و... مطالبی را به طور اجمالی بیان خواهیم کرد.

الف) ایثار و شهادت و ارزش‌ها

ایثار^۱ در لغت به معنی برگزیدن، غرض دیگران را بر غرض خویش مقدم داشتن و منفعت غیر را بر مصلحت خود مقدم داشتن (دهخدا، ۱۳۷۷: ۶۸۲).

در اسلام به معنای تلاش، فداکاری، بخشش و اخلاص در راه خدا آمده است که بیانگر رشد و معرفت الهی انسان است و با مفاهیمی همچون شهادت، خیرخواهی و دیگر خواهی همراه است. در معنای عرف، ایثارگر به کسی گفته می‌شود که به خاطر ارزش‌های دینی، ملی و انسانی فعالیت‌های جهادی داشته باشد. همچنین می‌توان ایثار را از طریق مفاهیمی مانند دین‌باوری، انسان‌دوستی، شهادت، رشادت، از خود گذشتگی، عزت و عظمت فردی و اجتماعی و... تعریف نمود و باید به این مفهوم توجه کرد که ایثار یک هیجان زودگذر و بروز یک احساس آنی نیست؛ بلکه استعمال شعوری است در یک انتخاب تجلی می‌یابد و ایثار همیشه با شناخت همراه بوده است. امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در جمع خانواده شهدا و ایثارگران استان کرمانشاه در مورخه ۱۳۹۰/۷/۲۱ می‌فرماید: «مسئله ایثار، عظمتی نهفته است که هیچ جامعه‌ای بدون دارا بودن این چنین نقطه مهم و تعیین کننده‌ای نخواهد توانست به عزت و عظمت دست پیدا کند.» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۰:

(۱)

^۱ Generosity

واژه شهادت مصدر است از ریشه شهید، در لغت به معنی گواه و در اصطلاح کسی که در مورد مسئله‌ای گواهی و شهادت بدهد، مطرح شده است (ابن منظور، ۱۴۰۵: ۲۲۵). ارزش‌ها^۱ به عنوان امری که مورد پذیرش همگان بوده و واقعیت‌ها و اموری را تشکیل می‌دهند که مطلوبیت دارند (وٹوقی، ۱۳۷۸: ۲۳۴).

به نوعی اولویت‌های افراد را مشخص نموده و برای رفتار آن‌ها راهکار ارائه می‌نمایند آنچنان مهم است که مطالعه درباره کنش‌های افراد بدون مراجعه به ارزش‌های آن‌ها امری ناقص است و در سطح کلان نیز برنامه‌ریزی برای امور اجتماعی و سیاسی جامعه با مراجعه به ارزش‌های آن جامعه محقق می‌شود. بنابراین اشخاص برای صیانت از ارزش‌ها مبارزه می‌کنند و برای حفظ آن از بذل مال و جان خود دریغ نمی‌ورزند (شاعری، ۱۳۸۱: ۱۵۰).

با توجه به این تفاسیر می‌توان گفت که "ایثار و شهادت طلبی" در بسیاری از فرهنگ‌ها (به ویژه فرهنگ متعالی تشیع) هم خودش یک ارزش است و هم نوعی فدا شدن در راه ارزش‌های الهی آن فرهنگ به حساب می‌آید.

ب) جایگاه ایثار و شهادت نزد اسلام

بارزترین جلوه‌های ایثار و شهادت در دین تجلی پیدا می‌کند و آنقدر حائز اهمیت است که دین اسلام ایثارگری و شهادت طلبی را در راه تعمیق آرمان‌های مذهبی تشویق نموده و بیشتر از هر چیز دیگری بدان پرداخته است. چرا که در اسلام کشته شدن آگاهانه در راه خدا که در راستای گسترش اهداف الهی و اسلامی است، بارها مورد تأکید قرار گرفته است. پس به طور خلاصه فرهنگ ایثار و شهادت در دین اسلام دربردارنده مجموعه‌ای از آگاهی‌ها، باورها، اعتقادات و اعمالی است که موجب تقرب انسان به عالی‌ترین درجه کمال یعنی انتخاب آگاهانه مرگ در راه خدا می‌گردد (فرهنگ عمومی، ۱۳۸۲: ۳۷).

ج) ایدئولوژی اسلامی و نقش آن در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت

ترویج فرهنگ ایثار و شهادت بدون ایدئولوژی مشروعیت بخش غیرممکن است و نقش ایدئولوژی‌ها در اشاعه آن آنگاه که سخن از نهادینه سازی این فرهنگ می‌شود بیشتر آشکار می‌گردد. ایدئولوژی توجیه گر ایثار و شهادت در جامعه ما توجهی به امور دنیوی ندارد و در مقابل زهد اخروی را جایگزین آن ساخته است. مطابق با ایدئولوژی اسلامی اوج تجلی رفتار ایثارگرانه جایی است که انسان از عزیزترین کالای خود که جان اوست درگذرد. در ایدئولوژی اسلامی این متعالی‌ترین مرتبت ایثارگری در سلسله مراتب ایثار است (اقبال، ۱۳۵۵: ۷۰).

² Values

د) فضیلت‌های ایثار و شهادت در فرهنگ اسلامی

در نگرش اسلامی شهادت در راه خدا از قداست و اهمیت والایی برخوردار بوده و اولیاء خدا و برگزیدگان همواره در طلب آن بوده‌اند (فکرت، ۱۳۷۹: ۶۰).
این امر آنقدر ارزشمند است که می‌تواند برای شهید به عنوان متعالی‌ترین هدف تلقی شود (جمالی، ۱۳۸۱: ۱).

با توجه به اینکه فضیلت‌های بی‌شماری را می‌توان به شهادت و ایثارگری برشمرد همه کمالات شهید از قبیل دست یافتن به بالاترین خیر و نیکی، دست یافتن به برترین مرگ‌ها، اولین وارد شونده در بهشت، اذن شفاعت در عالم قیامت و صدها فضیلت دیگر آن است که شهید جان می‌دهد تا دین بماند (قرقانی، ۱۳۸۳: ۱۴۳).

البته باید گفت که فرهنگ ایثار و شهادت، صف کشیدن برای کشته شدن نیست، بلکه در حال حاضر این فرهنگ در تلاش برای خدمت به مردم، همبستگی ملی، تحقق عدالت، اطاعت از رهبری و سوق دادن کشور به سوی پیشرفت و تکامل معنی پیدا می‌کند. در بعد خارجی با اتکاء به این فرهنگ می‌توان نقشه‌های دشمنان را خنثی نمود و تهدیدها را به فرصت تبدیل کرد. در این باره مقام معظم رهبری (مدظله العالی) می‌فرماید: «یکی از ابعاد مهم شهادت این است که همه باید پاسدار خون شهید باشند و ببینند که این همت‌ها و روحیه‌های شکست ناپذیر دنبال چه هدفی رفتند و آن را حفظ کنند.» (خامنه‌ای، ۱۳۸۰: ۱۴۳)

بررسی شاخصه‌ها، اوصاف و ویژگی‌های رزمندگان در ۸ سال دفاع مقدس برای نسل آینده

در این قسمت به دسته‌ای از شاخصه‌ها و اوصاف و ویژگی‌های رزمندگان در ۸ سال دفاع مقدس اشاره می‌کنیم که البته از میان صدها خصلت و ویژگی تنها به بیان پاره‌ای از آن‌ها که ارتباط بیشتری با موضوع دارد، اکتفا می‌کنیم. همین اوصاف و ویژگی‌ها خود برای الگو شدن و شایسته شدن رزمندگان ایثارگر برای نسل حاضر، دلیل و منطق کاملی است.

۱- اخلاص رزمندگان

از نشانه‌های رزمندگان در ۸ سال دفاع مقدس این است که فردی با اخلاص و خویشتندار باشد. به این معنای اخلاص که، یعنی خلاص شدن، آزاد شدن از تحت فرمان شیطان و هوای نفس و فقط خداوند عزیز را در نظر گرفتن و به قصد نزدیکی به او، کاری را انجام دادن. «و ما امروا الایعبدالله مخلصین له الدین، حنفا» مأمور نشده‌اند مگر اینکه حتماً خدا را عبادت کنند (سوره بینه، آیه ۵).
امام صادق (ع) فرمودند: «لا یكون العبد مشرکاً حتی یصلی لغير الله» بنده مشرک نمی‌شود، مگر اینکه نماز را برای غیر خداوند به جای آورد.» (میزان الحکمه، حدیث ۵۳۱۵، ص ۲۳) نسل حاضر با

تأسی از رزمندگان در ۸ سال دفاع مقدس باید در تمامی عرصه‌های زندگی اخلاص داشته باشد و عبادات خود را خالصاً الی الله انجام داد تا خداوند حب او را در دل مردم قرار دهد تا حرف او را بپذیرند چون که روایت داریم: «هر کسی بین خود و خدایش را اصلاح کند (اخلاص داشته باشد در کارها) خداوند بین او و مردم را اصلاح می‌کند و هر کس امر آخرتش را اصلاح کند خداوند امر دنیای او را اصلاح می‌کند.» «من اصلاح بینه و بین الله اصلاح الله ما بینهم و بین الناس و من اصلاح امر آخرته اصلاح الله له امر دنیا.» (نهج‌البلاغه، کلمات قصار، روایت ۸۹)

امام خمینی (ره) در مورد اخلاص زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس برشمرده‌اند و فرموده‌اند: «خانم‌ها برای اینکه یک چیزی مثلاً دستشان بیاید یا فرض کنید صاحب منصب شوند نمی‌آیند بیرون خودشان و بچه‌هایشان را به کشتن بدهند. این اسلام و قرآن است که خانم‌ها را بیرون آورده است و همدوش مردها، بله جلوتر از مردها وارد صحنه سیاست کرده.» (امام خمینی، ۱۳۷۵: ۳۴۰)

۲- ایمان رزمندگان

ایمان در اصطلاح متکلمین، اعتقاد قلبی به خداوند و پیامبران و کتب آسمانی و امور غیبی و روز قیامت است (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ ق: ۷). ایمان امری قلبی و محل آن قلب است و در نتیجه تسلیم و پذیرش دستورات و فرامین الهی از سوی بنده را به دنبال دارد. ایمان نقش مهم و اساسی در زندگی انسان دارد و موجب آرامش و طمأنینه نفس شده و نشاط و امید را به دنبال دارد. علامه طباطبایی در این زمینه می‌نویسد: «کسی که دارای ایمان به خدای متعال است، تکیه بر پایگامی دارد که هیچ حادثه یا گرفتاری تکانش نمی‌دهد، و به رکنی وابسته است که انهدام نمی‌پذیرد، و تزلزلی در آن راه ندارد، چنین کسی خود را بر پایه معارفی بنا نهاده که شک و اضطراب قبول نمی‌کند و در اعمالش با روحیه‌ای اقدام می‌کند که از تکلیف الهی صحیح منشأ گرفته، او هیچ سرنوشتی را به دست خود نمی‌داند تا از فوت آن بترسد، و یا از فقدانش اندوهناک گردد، و یا در تشخیص خیر و شرش دچار اضطراب شود.» (مجلسی، ۱۳۶۴: ۵۶)

بزرگان دین و اولیای الهی که در سایه قرآن کریم پرورش یافته‌اند دارای ایمان واقعی و عمیق بوده و همواره در مقابل سختی‌ها و ناملازمات رضایت خداوند را مدنظر دارند، و از این جهت برای دیگران می‌توانند الگو بوده باشند. در این صورت زن فرهیخته ایثارگر با داشتن ایمان می‌تواند به رفیع درجات و برکات نایل آید. بر طبق آیه یرفع الله الذین امنو منکم والذین اوتوا العلم درجات ... خدا آنهایی را که ایمان آورده‌اند و کسانی را که دانش یافته‌اند به درجاتی بالا برد و آیاتی بسیاری دیگر (سوره مجادله / ۸۵ / ۱۱).

با این نگاه می‌توان سایر ویژگی‌های و عناصر انسانی وجود یک ایثارگر را زیرمجموعه ایمان دانست. بنابراین نسل حاضر می‌بایست برای کسب شایستگی در همه حالات خداوند را مد نظر خویش داشته و از او لحظه و آنی غفلت نرزد و در تلاش برای حفظ دستاوردهای انقلاب و وظایف خود

رنگ الهی بدهند و برای رضای خداوند همه مصائب و سختی‌ها را تحمل نمایند: امام خمینی (ره) یکی از مسائل مهم در امر نه‌راسیدن رزمندگان در ۸ سال دوران دفاع مقدس را از شهادت در راه حفظ دستاوردهای انقلاب را نور ایمان ذکر کرده‌اند و فرموده‌اند: «این معجزه است که در مقابل تانک و توپ، در مقابل مسلسل‌ها، در مقابل توپ‌ها و تانک‌ها برقرار کرده و از هیچ چیز نه‌راسیدند. این نور قرآن و اسلام است که در دل‌های شما و در قلوب همه ملت ایران جلوه کرده است. این نور ایمان است که شما از شهادت نمی‌هراسید.» (امام خمینی، ۱۳۷۵: ۴۵۵)

بنابراین این رزمندگان در ۸ سال دوران دفاع مقدس با ایمان بودند که با تاسی به قرآن و اسلام به مجاهده علیه باطل مشغول و قیام برای خدا را به انجام رساندند.

۳- عبودیت و بندگی رزمندگان

عبودیت و بندگی به معنای ذلت و خضوع است و عبادت معنای کامل دارد که آن غایت فزونی و اظهار ذلت باشد. همان‌طور حضرت علی (ع) در توصیف اهل تقوا و پرهیزگاران در نهج‌البلاغه، خطبه ۱۹۳ می‌فرماید: «عَظَّمَ الْخَالِقُ فِي أَنْفُسِهِمْ فَصَغُرَ مَا دُونَهُ فِي أَعْيُنِهِمْ یعنی خداوند در نظر آنان بزرگ است و غیر او هر چه است؛ در دید آن‌ها کوچک است. خدا در جان‌شان بزرگ و دیگران کوچک مقدارند.»

۴- زاهد بودن رزمندگان

یکی دیگر از شاخصه‌های رزمندگان در ۸ سال دوران دفاع مقدس برای ضرورت انتقال به نسل حاضر عدم دلبستگی به دنیا است، در واقع بین ایمان و زهد رابطه متقابل وجود دارد؛ یعنی هر چقدر ایمان از عمق بیشتری برخوردار بوده باشد به همان میزان دلبستگی به دنیا نیز کم خواهد شد تا جایی که در اولیاء الهی و معصومین به صفر می‌رسد. در روایات اسلامی از زهد تعریف و تمجید بسیاری به عمل آمده است، امام صادق (ع) می‌فرماید: «کسی که در دنیا زاهد باشد خداوند حکمت را در قلب او قرار می‌دهد و بر زبانش جاری می‌سازد.» (اصول کافی، ج ۲، ص ۱۲۸ باب ذم الدنيا).

بنابراین نسل جدید بدانند که:

الف) آنکه اهل ایثار است؛ قطعاً اهل حرص نیست، حرص نیاز کاذب است. عمده گناهان ناشی از حرص و نیاز کاذب است تا نیاز واقعی، با ایثار، زمینه‌های حرص از بین می‌رود.

ب) آنکه ایثار می‌کند؛ قطعاً اهل قناعت است، قناعت نیز به نوبه خود عزت نفس می‌آورد.

ج) ایثار، کوثر و خیر کثیر است و زمینه‌های تکاثر و تمرکز ثروت و سرمایه‌داری غیر مولد را کاهش می‌دهد و از فقر می‌کاهد.

د) ایثار، محبت می‌آفریند و محبت و همدلی مایه وحدت و وفاق است.

ه) ایثار متوقف بر از بین بردن روحیه مال دوستی و ترس جان است (خاموشی، ۱۳۸۳: ۶۲).

در فرازی از وصیت‌نامه یک شهیده داریم که زاهدانه، بالاترین آرزوی دنیوی ایشان شهادت و خدمت به شهدا را بیان نمودند: «ای کاش من هم به شهادت برسم و در بهشت در خدمت شهدا باشم.» (ستاد کنگره سنگربانان صبور، ۱۳۹۱: ۵)

۶- صبور بودن رزمندگان

صبر را سه مرتبه است: صبر بر مصیبت، صبر بر اطاعت حق، صبر بر ترک معصیت. اما باید توجه داشت که صبر در برابر مشکلات به دنبالش پیروزی و ظفر خواهد آمد. سختی‌ها نتیجه شیرین به دنبال دارد که قرآن به آن اشاره دارد. مقاومت و شکیبایی در راه پاسداری از حریم دین و کرامت انسانیت، از ویژگی‌های بارز رزمندگان در ۸ سال دوران دفاع مقدس است. صبر اگر آگاهانه، در روان انسان پدید آید مالکیت انسان را به شخصیت خود افزایش می‌دهد؛ زیرا در بردباری خود آگاهانه، روح، عالی‌ترین مقاومت را در مقابل هجوم انگیزه‌ها و عوامل ناخودآگاه انسان نشان می‌دهد. قهرمانان سازنده بشری در هر وضع مخصوص هم که قرار داشتند در این موضوع مهم شرکت داشتند که هم آن‌ها بردبار و متحمل بودند (جعفری، ۱۳۶۸: ۳۹۹ و ۴۰۰).

رزمندگان اسلام در هشت سال دفاع مقدس از قرآن کریم فرا گرفته بودند که به یکدیگر محبت و مهر بورزند و اخوت و همدلی پیشه کنند. چه در این صورت روابط دو سویه فرماندهان و نیروها سامان می‌یافت و اثرات شگرفش را در سخت‌ترین نبرد نشان می‌داد. در جبهه روابط انسانی خاصی در جبهه‌ها حاکم بود این روابط انسانی، مقاومت را بسیار افزایش می‌داد و هدایت، کنترل و فرماندهی را آسان‌تر می‌کند (مجله سیاست دفاعی، ۱۳۷۵: ۱۳).

۷- مجاهدت رزمندگان

ایمان به خدا، لوازمی دارد که بسیار سنگین و سخت است. یکی از لوازم آن مبارزه و جهاد با دشمنان دین و فداکاری در این راه با جان و مال است. آیاتی در این باب وارد شده از جمله:

- اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ لَمْ يَرْتَابُوا وَ وَجَّهُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ (حجرات/۱۵).

- الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ (توبه/۲۰).

مصدق و نمونه بارز این آیات، امام حسین (ع) و زینب کبری (س) است، وی در راه خدا از مال و منال و همسر و فرزند گذشت و حتی از دادن جان نیز دریغ نمی‌کرد و با کمال شهامت و فداکاری از خانه و کاشانه و همسر و زندگی که داشت دست کشید و فرزند و فرزندان خود را نیز برای قربانی به همراه خود به قربانگاه نینوا آورد (رسولی محلاتی، ۱۳۷۹: ۳۰).

به طوری که امام خمینی (ره) درباره آن‌ها فرمود: رزمندگان در ۸ سال دوران دفاع مقدس هم مجاهدت انسانی عظیم کرده‌اند و هم مجاهدت مالی. در قرآن کریم سوره توبه، آیه ۲۰ آمده است:

«الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ

الفائزون" کسانی که ایمان آورده و هجرت کرده و در راه خدا با مال و جانشان به جهاد پرداخته‌اند، نزد خدا مقامی هر چه والاتر دارند و اینان همان رستگارانند." (سوره توبه، آیه ۲۰)

۸- موقعیت شناسی (جریان شناسی و دشمن شناسی) رزمندگان

درک موقعیت‌ها (اعم از زمان و مکان و ...) و تدبیر جهت اصطلاح و هدایت امور، امری مهم و جزء لاینفک پروسه رزمندگان در ۸ سال دوران دفاع مقدس است. تساهل در این حوزه، منجر به تجری دشمنان و تضعیف ارگان نظام دینی می‌شود. بنابراین از حاشیه به متن آمدن نسل ایثارگر حاضر به منظور هدایت جامعه امری اجتناب ناپذیر است. او باید به خوبی و در مواقع مقتضی جریان شناسی کند، دشمن شناسی کند، و در مناسبت‌های گوناگون، نیروی ادبی، کلامی و ذوق و قریحه خود را نمایان سازد و در جایی دیگر بالضروره سکوت نماید تا ضمن ناتوان نمودن و منفعل ساختن (دشمن)، سریع‌تر به هدف مورد نظر نائل شود. حضرت علی (ع) فرمودند: «بسا سخن که از حمله مسلحانه، کارگتر است.» (دستی، ۱۳۸۴: ۷۷) پیامبر اسلام (ص) درباره اهمیت موقعیت شناسی، بیان فرمودند: «کارها در گرو زمان خود است» و نیز علی (ع) فرمودند: «پیش از رسیدن زمان مناسب، در کار شتاب می‌کنند که پشیمان خواهید شد و زیاد هم حوصله به خرج ندهید که دلگیر می‌شوید.» (ابن شیبغه، ۱۳۸۲: ۸۰)

به همین دلیل امام علی (ع) به مالک اشتر اینگونه هشدار می‌دهد: «ای مالک! بپرهیز از عجله و شتاب زدگی در کارها، پیش از آنکه وقت آن فرا رسد، پس هر چیزی را در جای خود بگذار و هر عملی را در وقت انجام بده.» (دستی، ۱۳۸۴: نامه ۵۳)

۹- عزت طلبی رزمندگان

انسان آزاده عزیز است، عزیز یعنی سرافراز در برابر سرفرود، یعنی کسی که در برابر فشارها، تحمیل‌ها و زورگویی‌ها و آنچه مایه خدشه‌دار کردن کرامت انسانی است، به شدت مقاومت می‌کند و سرفرود نمی‌آورد. مرکز اصلی عزت، خداوند است؛ زیرا به هیچ چیز و هیچ کس نیاز ندارد. ان‌العزه الله جمعاً همه عزت از ان خداوند است (یونس/ آیه ۶۵).

انسان مؤمن با تعلق به خداوند و تسلیم در برابر فرمان خداوند از او کسب عزت می‌نماید. والله العزه و لرسوله و للمومنین (منافقون/ آیه ۸). از این رو نسل حاضر لازم است همواره شجاعت و غیرت و عزت را در دل و جان خود زنده و بارور ساخته و با یادآوری الگوهای مردانگی و شرافت خود را از ذلت‌پذیری به دور سازد. در این زمینه می‌توان سمیه ایران (شهیده ناهید فاتحی کرجو) نام برد که شهادت را بر زنده بودن و زندگی با ذلت ترجیح داده بود (فصلنامه عقیده بنی هاشم، ۱۳۹۱: ۴۹).

۱۰- ولایت مداری و ولایت‌پذیری رزمندگان

ولایت مداری و ولایت‌پذیری دو مفهوم ناب در ادبیات اعتقادی و سیاسی نظام اسلامی است که البته در ظاهر هر دو واژه کاربرد یکسان دارند و برای انتقال یک مفهوم (قرار گرفتن در مدار ولایت

و تبعیت از آن) استفاده می‌شوند؛ اما دقت در مفاهیم مذکور نشان می‌دهد که آنان مترادف هم نیستند و هر کدام مؤید یک رفتار مشخص در مواجهه با توصیه‌ها یا فرامین ولایتند. در نحوه مواجهه با ولایت قطعاً واژه ولایت مداری دارای جوهره ارزشی بیشتری است. حزب الهی ولایت مدار، مدام در حال رصد کردن قول و فعل ولی است و مدار حرکت خود را نیز بر اساس قول و فعل ولی تنظیم می‌کند. موضعی جز موضع ولی ندارد و اقدامش نیز بر اساس اقدام ولی انجام می‌گیرد. اما ولایت پذیر به کسی می‌گویند که بر اساس عقل و تدبیر و فهم خود عمل می‌کند. اما اگر در حین انجام کار احساس کند تعارضی با فرمان ولی پیش آمده خود را اصلاح می‌کند و بین نظر خود و نظر ولی، نظر ولی را اولی می‌داند و تدبیر خود را به حاشیه می‌راند (ولایت فقیه، ۱۳۹۰: ۶۶).

برجسته‌ترین نشانه ولایت محوری، رعایت سیره اخلاقی قرآن و اهل بیت چه در حوزه فردی و چه در حوزه اجتماعی می‌باشد. کسانی که ولایت خدا و اهل بیت را پذیرفتند جزء حزب خدا هستند و پیروزی در دنیا و آخرت در گروه حضور در حزب خداست (مائده / ۵۶ و مجادله / ۲۱).

ولایت مداری و ولایت پذیری یکی از ویژگی‌های برجسته رزمندگان در ۸ سال دوران دفاع مقدس است که می‌تواند بزرگ‌ترین افتخار برای آن‌ها باشد. به طوری که یکی از اهم شاخص‌های ایشان و شهادت در فرهنگ تشیع از منظر آیات قرآن و احادیث، اطاعت از رهبری و تبعیت از مفهوم ولایت فقیه با توجه به روحیه فداکارانه بیان شده است (مولوی، ۱۳۷۸: ۱۱).

رزمندگان دفاع مقدس چون رهبری را پس از پیامبر گرامی اسلام (ص) در شجره طیبه اهل بیت علیه‌السلام منحصر می‌دانند معتقد بودند که رهبری فقیهان جامع شرایط بعد از غیبت امام معصوم (ع) استمرار رهبری انبیاء و امامان معصوم است. بنابراین اطاعت از حضرت امام خمینی (ره) و به تبع آن اطاعت از فرماندهان را لازم اجراء می‌دانستند. شهید چمران در مورد ولایت امام خمینی (ره) می‌گوید: «این انقلاب بزرگ و تاریخی را ابر مردی رهبری می‌کند که در تاریخ بی نظیر است. ایمان به پاکی و تقوا و فداکاری و پایداری او را نظیری نیست. اگر همه رهبران انقلابی دنیا را سر هم بگذارند از یک موی رهبر عالی قدر انقلاب ما کمتر هستند. این انقلاب صورت گرفته است تا ریشه‌های استثمار و استبداد و استعمار را بسوزانند، عدالت اجتماعی را تأمین کند، فقر و جهل و ظلم و فساد را از بین ببرد، ستم‌ها و محرومیت‌ها و ناراحتی‌ها و بی‌عدالتی‌ها را که قرن‌ها بر این کشور سیطره داشته است را نابود کند.» (سازمان اسناد و مدارک دفاع مقدس، ۱۳۹۵)

شهید باکری در وصیت‌نامه خود می‌نویسد: «سلام بر روح خدا، نجات دهنده ما از عصر حاضر، عصر ظلم و ستم، عصر کفر و الحاد، عصر مظلومیت اسلام و پیروان واقعی‌اش.»

عزیزانم اگر شبانه روز شکرگذار خدا باشیم که نعمت اسلام و امام را به ما عنایت فرمود باز کم است. آگاه باشیم که سرباز راستین و صادق این نعمت شویم (سازمان اسناد و مدارک دفاع مقدس، ۱۳۹۵).

می‌بایست محتوای فرامین امام را درک کرده و به آن عمل کنیم. همیشه به یاد خدا باشید و

فرامین خدا را عمل کرده و از ته قلب پشتیبان و مقلد امام باشید. شهید خرازی بیان می‌کند کاری به خط و خط بازی‌ها نداشته باشید، ببینید امام چه می‌گوید مسیر امام کدام است، اگر قبول داریم که امام ولی فقیه هستند که مسلماً هستند پس ما باید با او باشیم هر چه گفت همان را بپذیریم، هر که را انتخاب کرد همان را قبول کنیم. اگر نماینده‌ای را برای منطقه‌ای برگزید، مطیع نماینده او باشیم اگر کسی مسئولیتی دارد از برکت خون شهدا دارد از وجود نازنین امام دارد ما درباره سیاست باید به او اقتداء کنیم (سازمان اسناد و مدارک دفاع مقدس، ۱۳۹۵).

۱۱- شجاع رزمندگان

الذین یبلغون رسالت الله و یخشونه و لا یخشون احداً الا الله و کفی بالله حسیباً. کسانی که پیام‌های خدا را می‌رسانند و از او می‌ترسند و از هیچ کس جز او نمی‌ترسند، خدا برای حساب کردن اعمالشان کافی است (سوره احزاب، آیه ۳۳).
اصولاً بین ایمان و شجاعت ملازمه وجود دارد؛ یعنی هرچه ایمان شخص، قوی‌تر و از استحکام بیشتری برخوردار باشد به همان میزان وی از شجاعت بیشتری برخوردار خواهد بود. باید توجه داشت که شجاعت غیر از تهور است، شجاعت از فضایل اخلاقی به شمار می‌رود برخلاف تهور که فضیلت محسوب نمی‌شود. زیرا مؤمن تنها تکیه گاهش خداوند است و از غیر خدا خوفی به دل راه نمی‌دهد. حال با توجه به رابطه ایمان و شجاعت، باید گفت که رزمندگان در ۸ سال دوران دفاع مقدس به همان میزان ایمانشان، می‌بایست از شجاعت بالایی نیز برخوردار بوده باشند. یکی از شواهد مهم شجاعت نسل حاضر افشاگری حکومت‌های ظالم و مستکبر همچون آمریکا و اسرائیل می‌باشد. جوانان باید بدانند مقتدرانه در مقابل زیاد خواهی آن‌ها بایستند و تا سرحد شهادت پیش روند (به طور مثال بحث انرژی هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران). بنابراین شجاعت یکی از صفات ممدوحه‌ای است که تمام اهل بیت متصف به آن بوده‌اند و باید به این نکته اشاره داشت که بلاغت و فصاحت نسل حاضر، بدون شجاعت نمی‌تواند ابراز گردد. گفتن حق و زیر بار زور نرفتن و مرعوب ظالم نشدن از شجاعت ناشی می‌شود، پیروی از حق نیز از مصادیق شجاعت و نشانه‌های یک زن فرهیخته ایثارگر به شمار می‌آید. انسان در صورتی آماده شهادت و ایثار می‌شود که از روحیه عزتمندی و شجاعت برخوردار بوده و برای مبارزه در راه خدا ترس و تردیدی به خود راه ندهد (مطهری، ۱۳۶۵: ۱۴).

۱۲- ایثار رزمندگان

ایثار یعنی مقدم داشتن غیر بر خود (طباطبایی، ۱۴۰۳ق: ۲۰۶). ایثار یکی از صفات پسندیده‌ای است که فقط مؤمنان واقعی از آن بهره‌مندند و در قرآن آمده: «و یؤثرون علی أنفسهم و لو کان بهم خصاصة» (حشر/۹۰). تمامی عملکردها و جهت‌گیری‌های بزرگان دین در عصر حاضر همانند معمار

کبیر انقلاب حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در برهه‌های انقلاب نشان از تقدم داشتن دیگران بر خود ایشان بوده است. آنجا که حضرت امام فرزندش را (مصطفی) و رهبر جانش را (دست مبارکش) به دیگران می‌بخشیده است. این عمل می‌تواند درس بزرگی برای نسل حاضر باشد. راه حسین (ع)، جز با فداکاری و از خودگذشتگی پیموده نمی‌شود. در مدرسه زینبی، میراث‌داری و نگهداری از خط و خون شهیدان و تبیین آرمان‌های آنان، به همراه صبر بر بلا در راه خدا به انسان آموخته می‌شود. پیام مدرسه حسین (ع) به انسان، شهیدپروری و تربیت نسلی شهادت‌طلب است. شهادت فرهنگی را ترویج می‌کند که در آن باید ایثار و از خودگذشتگی در تار و پود زندگی نمایان گردد و گمنامی و فارغ از منیت‌ها و در نظر گرفتن منافع جمع در راستای ایمان دینی به یک وظیفه تبدیل شود. بنابراین زن فرهیخته ایثارگر باید خود الگویی از ایثار و فداکاری باشد و می‌تواند با گذشت و چشم‌پوشی از خواسته‌های خود در مقابل دیگران این فرهنگ را به آن‌ها منتقل کند. امام خمینی (ره) فداکاری رزمندگان در ۸ سال دوران دفاع مقدس را اعجاب‌آمیز می‌داند که قلم از بیان آن عاجز و شرمسار است.

۱۳- ابتکار و خلاقیت بودن رزمندگان

یکی دیگر از شاخصه‌های رزمندگان در ۸ سال دوران دفاع مقدس در امر رسانیدن پیام به مخاطبان و اهل قلم از این اصول از جمله تحقیر دشمنان، تکریم دوستان و تحریک عواطف و مخاطب شناسی و استفاده از اصول روانشناسی می‌باشد. آموزش بازی‌های گروهی و فردی که به هر طریقی تداعی کننده روزگاران جبهه و جنگ و دفاع مقدس باشند، یکی از روش‌ها برای انتقال این مفاهیم است. به نظر برخی از روانشناسان کودک نظیر، بازی در واقع کلید اصلی کشف دنیای اطراف کودک است و رشد شخصیت او از جنبه‌های مختلف به بازی کردن وابسته است (کریمی، ۱۳۸۸: ۴۱). به طور کلی ویژگی‌های تفکر خلاق را می‌توان اینگونه بیان کرد:

۱. جرات و شهامت اظهار نظر،
 ۲. حقیقت جویی و در نظر گرفتن واقعیات،
 ۳. تعمق فکری و اجتناب از سطحی نگری،
 ۴. نگاهی غیر مرسوم به اشیاء و پدیده‌ها،
 ۵. داشتن انگیزه و دانش وسیع،
 ۶. داشتن طرز تفکر انتقادی،
 ۷. داشتن پشتکار و انضباط،
 ۸. هدف‌های متعالی،
 ۹. افق‌های دید وسیع،
 ۱۰. تلاش اجتهادی.
- تقوا و بصیرت سیاسی و روشنگری در مواجهه با فتنه

در بحث تقوای سیاسی، امام علی (ع) به عنوان زمامدار حکومت اسلامی، بیشترین توجهات را در این زمینه معطوف به نخبگان سیاسی و کارگزاران کرده‌اند. چرا که آنان خواسته یا ناخواسته الگویی برای جامعه هستند که مدل رفتاری آن‌ها به سرعت در بین مردم تبدیل به الگو می‌شود. شهید مطهری می‌فرماید: تقوا و حدود الهی دارای دو اثر و پیامد مهم و اساسی است:

۱- به دست آوردن بصیرت و روشن بینی «ان تتقوا الله يجعل لكم فرقانا» (انفال / آیه ۲۹)؛

۲- حل شدن مشکلات و آسان شدن کارها: و من یتق الله يجعل له مخرجاً (طلاق / آیه ۲)؛ بنابراین بصیرت و روشن بینی از آثار مترتب برای تقوی پیشگی است. تقوا نه سوهان است نه سمباده و نه روغن چراغ، تقوا دشمن عقل است و آنگاه که ملکه تقوا آمد دشمن عقل را که هوا و هوس است، را مهار و رام می‌کند (مطهری، ۱۳۶۰: ۴۳)

از دیگر ویژگی‌های رزمندگان در ۸ سال دوران دفاع مقدس داشتن روشنگری و بصیرت در مواجهه با فتنه است. حضرت علی (ع) در موارد متعدد در مورد فتنه می‌فرماید: «فتنه یعنی دل‌هایی که آرامش یافته‌اند در کشاکش تردید افتند و مردانی که در راه سلامت گام نهاده‌اند. دچار گمراهی گردند.» (نهج البلاغه، ۱۳۷۱: خطبه ۱۵۱)

در این برهه جوانان و نسل حاضر با داشتن این شاخصه می‌بایست با بصیرت کامل، با خطبه‌ها و سخنرانی‌ها و اعمال حساب شده و دقیق خویش و از میان برداشتن مدعیان دروغین اسلام و شناخت جبهه تبلیغ و نبرد و بهره‌برداری، امام زمان (عج) خویش را یاری نموده و فتنه را به گوش مردم برساند و آن‌ها را از خواب غفلت بیدار کند و در این آزمایش بزرگ سرافراز جزء یاوران امام زمانه خویش باشد.

تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری

ارزش به معنای قیمت، بها، شایستگی و زیبایی است. ارزش در هر یک از ساحت‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، دینی، حقوقی و اخلاق دارای معنای خاص است. ارزش‌های اسلامی در مفهوم عام و گسترده عبارت است از آنچه از نظر دین مقدس اسلام مطلوب و سودمند است. ولی گاه از ارزش‌های اسلامی، معنای خاصی اراده می‌شود و مفهوم خاصش یعنی آن ارزش‌هایی که اسلام مطلوب و ارزشمند بودن آن‌ها را در عرصه اخلاق به رسمیت شناخته است.

از این رو منظور از ارزش‌های اسلامی به عنوان یکی از عوامل معنوی و فرهنگی دفاع مقدس، مهم‌ترین ارزش‌های اخلاقی است که رزمندگان اسلامی در دوران دفاع مقدس، به آن‌ها آراسته بودند.

ارزش از مهم‌ترین اجزای یک فرهنگ به شمار می‌آیند و از باورهای یک ملت سرچشمه می‌گیرد و در عرصه‌های گوناگون فعالیت آن تأثیر می‌گذارند و بروز و ظهور این ارزش‌ها، به هنگام حوادث و رخدادهای سرنوشت‌ساز از جمله دفاع از کیان و سرزمین بسی پر فروغ‌تر و خیرکننده‌تر است.

ارزش‌های اخلاقی که قرآن کریم از آن‌ها یاد کرده است، افزون بر ایجاد تکامل روحی و معنوی در افراد، نتایج سازنده و کارآمدی در عرصه حیات اجتماعی به بار می‌آورد. برای مثال انفاق در راه خدا علاوه بر نزدیک کردن انفاق‌کنندگان به خداوند متعال، فقر و تنگدستی را از چهره جامعه اسلامی و مسلمانان می‌زداید و یا راستگویی علاوه بر آنکه راستگویان را به قرب الهی رهنمون می‌شود، روح اعتماد را در میان افراد جامعه، زنده و تقویت می‌کند و فضای جامعه را برای انواع مناسبات انسانی و روابط اجتماعی سالم می‌سازد.

یکی از عرصه‌هایی که از نظر قرآن کریم، ارزش‌های اخلاقی در آن تأثیری به سزا دارند، عرصه جهاد و دفاع است. قرآن کریم علاوه بر اینکه جهاد و دفاع را از کارهای بسیار ارزشمند و مهم برمی‌شمارد و با تشویق و ترغیب، شعله دفاع در برابر بیگانگان مهاجم را در جان مؤمنان برمی‌افروزد، از ارزش‌های اخلاقی متعددی یاد می‌کند که اگر مؤمنان به آن‌ها پایبند باشند، از آزمایش جهاد و دفاع، سرافراز و سربلند بیرون می‌آیند و دشمن را ناکام می‌گذارند. به عبارت دیگر از نظر قرآن کریم رزمندگان اسلام باید دارای ویژگی‌ها و صفات اخلاقی خاص باشند تا بتوانند کیان خویش را در برابر تهاجم بیگانه حفظ کند و پیروزی و ظفر را در آغوش بگیرد. قرآن کریم در آیات زیر تعدادی از این ارزش‌ها را اشاره می‌نماید:

- ۱) جبرو پایداری (قرآن کریم، سوره انفال: آیه ۶۴)،
- ۲) یاد خدا (قرآن کریم، سوره انفال: آیه ۴۵)،
- ۳) توکل (قرآن کریم، سوره آل عمران: آیه ۱۶۰)،
- ۴) شوق جهاد (قرآن کریم، سوره توبه: آیه ۹۲)،
- ۵) اخلاص (قرآن کریم، سوره نساء: آیه ۹۵)،
- ۶) شهادت طلبی (قرآن کریم، سوره نساء: آیه ۷۴).

ارزش‌هایی که در حماسه دفاع مقدس تبلور یافت و از عوامل مهم پیروزی بر دشمن بود، ریشه در فرهنگ ناب اسلامی و باورهای دینی رزمندگان اسلام داشت. آنان بر اساس آموزه‌های قرآنی ارتباط خود را با خداوند متعال نزدیک و استوار کرده بودند. این ارتباط که با یاد خدا به وسیله نماز و انس با قرآن و دعا و راز و نیاز و نیز اخلاص و رزی و توکل پدید می‌آمد. آرامش بر گستره جانشان چیره و از امداد و نصرت الهی برخوردار می‌ساخت.

امام با تقویت روحیه جهاد و شهادت طلبی به جوانان بیان نمود که شهادت مربوط به زمان خاصی از تاریخ و آرزوی شهادت مربوط به مبارزان صدر اسلام نیست و کار کلیدی او تفسیر دقیق «کل یوم عاشورا و کل ارض کربلا» بود و همه باید عاشورایی باشند و از سالار شهیدان تأسی نمایند. او با توسعه شعار خون بر شمشیر پیروز است فصلی جدید در جامعه انقلابی گشود و معتقد بود هر کس این شعار را بپذیرد روحیه‌ای پیدا می‌کند که از هیچ چیز نمی‌هراسد و به استقبال شهادت

می‌رود. او معتقد بود که پیروزی در جنگ و یا شهادت هر دو پیروزی است، چون عمل به تکلیف مهم است و نتیجه فرع است. انگیزه شهادت طلبی از نظر او فراتر از نیازهای اولیه حیات و در ردیف انگیزه‌های معنوی و فوق مادی هستند. شهادت از نظر او هنر مردان خدا و خط سرخ شهادت میراث گرانبهایی از خاندان نبوت و ولایت است و شهید نظر می‌کند به وجه ... و به لقاء ... می‌اندیشد و لذا شهید به دنبال مرگ فی سبیل ... است.

شاخصه‌های احصاء شده رزمندگان در دوران دفاع مقدس همراه با مصادیق	
شاخصه	محور
اخلاص	خویشتن داری - قربت الی ... - رنگ الهی به همه امور - پاداش فقط نزد خداست
ایمان	روحیه ایمان - ترس از خدا داشتن - ایمان به خدا - توکل به خدا - مراقبت از رفتار - محاسبه نفس - در مسیر کمال حرکت کردن
عبودیت و بندگی	قرائت قرآن - تهجد و شب زنده‌داری - توسل - پرهیز از خودمحوری - اعتماد به دیگران
زهد	عدم دنیا پرستی - قانع بودن - دوری از حرص و حسد
صبر	صبر و استقامت در مقابل مشکلات - صبر در انجام کار خیر - استقامت در راه رسیدن به هدف
حافظ دین	تلاش بیشتر و مسئولیت سنگین‌تر - دفاع عقلانی - حفظ آن با هر راه و وسیله‌ای
سعه صدر	ایثار ریاست است - سدی محکم بودن
مجاهد	نترسیدن از مرگ - ساده زیستی
موقعیت شناس	جریان شناس و دشمن شناس - از حاشیه به متن آمدن - زمان و مکان شناس
عزت طلبی	دشمن ستیزی - توانایی ایفای نقش رزمی - ذلت گریزی
ولایت مدار و ولایت پذیر	اعتقاد به حکمت اسلامی - اعتقاد به ولایت مطلقه فقیه - اعتقاد به جامعیت نظام حکومت اسلامی - ترجیح منافع نظام بر منافع شخصی
شجاعت	مرعوب ظالم نشدن - خوف فقط از خدا - پیروی از حق
حضور فعال	حضور همه جانبه در همه عرصه‌ها برای دفاع از دستاوردهای انقلاب
علوم روز	کشف علوم روز - شناخت یا آگاهی از آن همچون رایانه، نجوم، فیزیک و ...
علم و دانش	گزینش آگاهانه - مشورت خواهی - گرایش به دانش اندوزی
ابتکار و خلاقیت	انعطاف پذیری و نوآوری
مدیر و مدبر	پرکاری و کم حرفی و امید به زندگی
عدالت خواه	انجام وظیفه و مسئولیت - امر به معروف و نهی از منکر - حفظ بیت المال
حجاب و عفاف	رعایت حجب و حیا - الگو بودن در حجاب - التزام عملی
توجه به خانواده	تربیت فرزندان - همسر داری - محبت و صمیمیت
تقوا و بصیرت سیاسی	پاسداری از مرز و بوم - وطن پرستی - رعایت نظم در امور - اعتماد به قانون - برخورد با فتنه

به هر حال مکتب اهل بیت در تمامی زمینه‌ها در حیات دنیایی و اخروی بشر الگوهای بی‌نظیری دارد، پیروی از این الگوها و قرار گرفتن در مسیر آنان سعادت را برای بشر تضمین می‌کند. رزمندگان دوران دفاع مقدس که هم اکنون در قید حیات می‌باشند، با داشتن فضایی همچون: اخلاص، صبر، انگیزه، روحیه، ایمان، شجاعت و فصاحت و تدبیر فوق‌العاده خویش می‌توانند نقش

اصلی را در زنده نگه داشتن دین ناب محمدی (ص) و حفظ دستاوردهای انقلاب ایفا کند. با مطالعه سیره یاران واقعی امام عصر (عج) درمی‌یابیم که در بدترین شرایط نباید دست از ولایت‌پذیری بردارند و همیشه در مسیر ولایت گام برداشت.

روح حق جویی و دفاع از حقیقت و دوری از محافظه‌کاری، یکی دیگر از صفات رزمندگان دوران دفاع مقدس است که برای نسل امروز لازم است به تعبیر دیگر بی‌تفاوت بودن در برابر فتنه‌ها و دسیسه‌های دشمنان، همان چیزی است که دشمنان اسلام در پی آن می‌باشند.

منابع

۱. قرآن کریم.
۲. امام علی بن ابی طالب (ع) (۱۳۸۰)، نهج‌البلاغه، محمد دشتی، تهران، دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلام.
۳. امام خمینی (ره)، روح‌ال... (۱۳۶۹)، صحیفه نور، جلد ۱۱، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۴. امام خمینی (ره)، روح‌ال... (۱۳۷۵)، آثار موضوعی دفتر یازدهم ایثار و شهادت، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۵. امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۰)، عطر شهادت، تهران، انتشارات شاهد، چاپ دوم.
۶. ابن منظور، محمد بن مکرّم لسان العرب (۱۴۰۵ ق)، قم، نشر ادب الحوزه.
۷. اقبال، زهرا (۱۳۵۵)، جنگ و شهادت، تهران، سروش.
۸. جعفری، محمد تقی (۱۳۶۸)، تفسیر و نقد و تحلیل مثنوی، ج ۷، تهران، انتشارات اسلامی.
۹. جمالی، اسماعیل (۱۳۸۱) رقص آتش، شیراز، زر.
۱۰. امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۴)، حدیث ولایت، تهران، دفتر حفظ و نشر، جلد ۵ ص ۱۲۴.
۱۱. خاموشی، سید مهدی (۱۳۸۳)، نقش ایثار در رشد و تعالی انسان، هم‌اندیشی فرهنگ ایثار و شهادت، تهران، دبیرخانه شورای نظارت بر ترویج فرهنگ ایثار و شهادت.
۱۲. دشتی، محمد (۱۳۸۴)، ۷۷، نامه ۵۳.
۱۳. دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷)، لغت‌نامه، تهران، دانشگاه تهران.
۱۴. راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲ ق)، المفردات فی غریب القرآن، بیروت، نشر دار العلم، چاپ اول.
۱۵. رسولی محلاتی، هاشم (۱۳۷۹)، نگاهی کوتاه به زندگی حضرت زینب، قم، دفتر تبلیغات اسلامی.
۱۶. سازمان اسناد و مدارک دفاع مقدس، ۱۳۹۵.
۱۷. شاعری، محمد حسین (۱۳۸۱)، جامعه‌شناسی - شهادت طلبی و انگیزه‌های شهیدان، تهران، شاهد.
۱۸. صحیفه نور ۱۳۶۴، ج ۱۳، ۲۷۷، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۱۹. طباطبایی، سید محمد حسین (۱۴۰۳ ق)، المیزان فی تفسیر القرآن، چاپ پنجم، بیروت، مؤسسه

الاعلمی.

۲۰. فرهنگ عمومی، فصلنامه فرهنگی-اجتماعی، ش ۳۷، ۱۳۸۲.
۲۱. عقیده بنی‌هاشم، ویژه‌نامه کنگره حضرت زینب (س)، سازمان بسیج جامعه زنان سپاه علی بن ابی طالب (ع) قم، شماره اول، بهار ۱۳۹۱.
۲۲. قرقانی، مهدی (۱۳۸۳)، شقایق‌های آسمانی، چاپ اول، تهران، انتشارات شاهد.
۲۳. مجلسی، محمد باقر (۱۳۶۴)، بحارالانوار، ج ۷، چ ۴، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
۲۴. مطهری، مرتضی (۱۳۶۰)، ده گفتار، تهران، رودکی.
۲۵. مطهری، مرتضی (۱۳۶۳)، ولاء و ولایت‌ها، قم، انتشارات وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه.
۲۶. مطهری، مرتضی (۱۳۷۲)، فرهنگ شهادت، تهران، انتشارات صدرا.
۲۷. مولوی، جلال‌الدین محمد بلخی (۱۳۷۸)، کلیات دیوان شمس، تهران، نشر پیمان.
۲۸. مولوی، محمد علی (۱۳۷۸)، شادروان شهادت، تهران، شاهد.
۲۹. میزان الحکمه، حدیث ۵۳۱۵، ص ۲۳.
۳۰. مجله سیاست دفاعی، ۱۳۷۵.
۳۱. ولایت فقیه، ۱۳۹۰، ۶۶.
۳۲. وثوقی، ۱۳۷۸، ۲۳۴.
۳۳. کریمی، ۱۳۸۸، ۴۱.
۳۴. فکرت، ۱۳۷۹: ۶۰.

Explanation of the Values and culture of Sacrifice and Martyrdom in the Sacred Defense; a Necessity for the Next Generation

Gh. R. Alamati

Abstract

With the Islamic Revolution in 1979, Iran’s policy in struggling against the tyranny, with the leadership of the great leader of Islamic Revolution Imam Khomeini, attracted a global and comprehensive attention. In contrast, the West followed their objection in different dimensions but none of the objection, in the domestic or international level, could resist against the will of the leaders and people of Iran in establishing an Islamic state. As the result, the army of Saddam, with the help of the West, imposed an unfair war against Iran and plenty of damage in eight years. What remained of the occurrence of this phenomenon for Iranians after three decades is the resistance of people against the enemy’s invasion. This is called as “the summit of proud” in the supreme leader, Ayatollah Khamenei’s words. In this study, the researcher is to find out the necessity of explaining the values and culture of sacrifice and martyrdom in the sacred defense for the next generation. The methodology follows the cross-sectional and qualitative styles by using library tools for note-taking and collecting and analyzing data.

Keywords: culture, sacrifice, martyrdom, sacred defense, next generation